

2012/1

JEMA

J O G E S E T E K M A G Y A R Á Z A T A

ALKOTMÁNYJOG

Csink Lóránt

Az Alkotmánybíróság határozata az egyházügyi törvényről

Koltay András – Polyák Gábor

Az Alkotmánybíróság határozata a médiaszabályozás egyes kérdéseiről

MAGÁNJOG ÉS MUNKAJOG

Vincze Attila

A Szegedi Ítéltábla határozata a madárinfluenza miatt kártérítési igényekről

BÜNTETŐJOG

Fejes Erik

A Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsának ítélete a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezete főtitkárának bujtogatási ügyében

Sándor Lénárd

A Legfelsőbb Bíróság határozata a Postabank-ügyben

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Barabás Gergely

A Legfelsőbb Bíróság ítélete a működési-tevékenységi hatósági engedélyek módosításáról és visszavonásáról

Pap András László

A Legfelsőbb Bíróság ítélete az Egyenlő Bánásmód Hatóság határozatának hatályon kívül helyezéséről

LUXEMBOURGI JOGGYAKORLAT

Pümkösty András

Az Európai Bíróság ítélete az emberi embrió fogalmáról és védelméről

Opten Kft.
www.jema.hu

Fejes Erik

A Fővárosi Ítéletábla Katonai Tanácsának ítélete a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezete főtítkárának bujtogatási ügyében*

Szólásszabadság és érdekvédelem a fegyveres testületeknél

Hivatalos hivatkozás: Fővárosi Ítéletábla Katonai Tanácsa 6.Kbf.67/2010/8.

Tárgyszavak: a véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi korlátai • bujtogatás • érdekvédelem • függelemsértő cselekmények • katonai bűncselekmények • szólásszabadság • szolgálati tekintély megsértése

Értelmezett jogszabályhelyek: 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 12. § (2) bekezdés, 122. § (1) bekezdés, 356. és 357. § • 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról (Hszt.) 18. § (4)–(5) bekezdés, 29. § (2) bekezdés, 31. § (1) bekezdés, 44. § (1) bekezdés h) pont és (3) bekezdés

1. Tények
2. Pertörténet
 - 2.1 A védekezés fő irányai
 - 2.2 Az elsőfokú bíróság jogi okfejtése
3. A döntés jogi érvelése
4. A rendelkezés és a *ratio decidendi*
5. A jogi érvelés kritikája
6. A döntés jelentősége, tanulságai

1. Tények

(I) A Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság rendelkezési állományába tartozó Szima Judit rendőr alezredes vádlottnak mint a TMRSZ főtítkárának rendelkezése nyomán 2007 folyamán olyan dokumentumok kerültek feltöltésre az általa képviselt társadalmi szervezet honlapjára (www.tmrshu), amelyek – többek között – az alábbi kijelentéseket tartalmazták:

A rendőri vezető kiválasztása urambátyám alapon történik évek óta és egyre nagyobb arányban. Ma már szinte csak az lehet rendőri vezető, akinek vagy politikai támogatottsága van, vagy pedig rendőri vezetők rokona, egyenes ági leszármazottja. [...] Évtizedes múlttal rendelkező, tapasztalt, az állomány által elfogadott személyeket csak azért nem emelnek vezetővé, mert nincs patrónusuk. Egyre több az alkalmatlan, hátszéllel rendelkező rendőri vezető. [...]

Ez a legjellemzőbb ma a rendőri vezetőkre. Jogsértések, törvényteleniségek, majd ha ezt szóvá tesszük, akkor elvtelenül visszatámadnak, ellehetetleníteni próbálnak, büntetőfeljelentéseket tesznek, bíróságokon hecceléssel vádolják a tenni akaró, a megújulást, megtisztulást szorgalmazó javaslatainkat. A rendőrség jelenlegi vezetői garnitúrájának nagy része szakmaiatlan, embertelen és jogsértő módon irányítja a rendőrök mindennapi munkáját. [...]

Jelenleg nincs alkalmas rendőri vezetői garnitúra, csak hatalmaskodás, pökhendiség, a politika felé egymást túllicitáló, szakmaiatlan, képzetlen rendőri vezető réteg, mert az aktuális politi-

kai hatalom irányítja és kézi vezérli a jogszabályi rendelkezések helyett a rendőri vezetőket. [...]

A törvényeken felülemelkedő rendőri vezetők gátlástalan jogsértései büntetlenül maradtak, illetve maradnak, sőt kitüntetések vesznek fel, amikor az aktuális hatalom szája íze szerint veretik szét a felhergelt kisrendőrökkel az utcán elégedetlenkedő, mindenükből kisemmizni akart emberek ezreit, tízezreit. [...]

A magyar rendőrség beosztotti állománya egyre jobban kisemmizett, saját vezetői által sok esetben megalázott.

(II) 2009 folyamán a vádlott rendelkezése nyomán újfent olyan dokumentumok váltak elérhetővé a fent megjelölt honlapon, amelyek – egyebek mellett – az alábbi kijelentéseket is tartalmazták:

Az utóbbi két évben fokozódó szakmaiatlan, a rendőri eskü szellemétől idegen, nemzetellenes rendőri vezetők által tanúsított magatartások minden eddigi tapasztaltnál mélyebb morális szakmai válságba taszították a rendőri állományt és annak társadalmi megbecsülését. [...] Nyilvánvaló, hogy a Magyar Köztársaság Rendőrségének szűkebb vezetői rétege megengedhetetlen módon, politikailag elkötelezett a jelenlegi állami és fővárosi vezetés mellett. [...]

az ORFK vezetője a pártállami tanácselnöksége idején megszokott módszereket 2009-ben is ugyanazzal a természetességgel kívánja alkalmazni, mint amelyben egykor szocializálódott. Az ORFK vezetője napról napra tanúbizonyosságát adja annak, hogy a Rendőrség vezetésénél jobban ért pajzán versek írogatásához, a TMRSZ munkájának akadályozásához, vagy akár egy rendőrségi popzenekar menedzseléséhez. [...]

Dr. Bencze József bizonyára nagyon szép verseket tud írni, bizonyára nagyon jól tudja támogatni a zenészként szárnyait bontogató órnagy rendfokozatú gyermekét, de szemmel láthatóan képtelen megbirkózni azokkal a feladatokkal, amelyek a beosztásához kapcsolódnak.

* Szakmai lektor: TÓTH Mihály és SZOMORA Zsolt.

A dokumentumok internetes közzétételével a vádlott állításai a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé váltak, azokat számos – név szerint is azonosítható – rendőr is olvasta.

2. Pertörténet

A Budapesti Katonai Ügyészség Szima Judit alezredes ellen 2009. június 24-én folytatólagosan elkövetett bujtogató vétsége, majd 2009. szeptember 25-én bujtogató vétsége, valamint szolgálati tekintély megsértésének büntette miatt nyújtott be vádiratot a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsához, amely egyesítette az ügyeket.¹

Az elsőfokú bíróság a 2010. április 29-én kihirdetett, Kb.IV.109/2009/37. számú ítéletével a vádlottat folytatólagosan elkövetett bujtogató vétsége miatt 400 napi tétel, napi tételenként 400 forint pénzbüntetésre és lefokozásra ítélte, valamint kötelezte a nyomozás során felmerült bünyügyi költségek megtérítésére. Az ítélet ellen az ügyész a büncselekmény rendbeliségének megváltoztatásáért és súlyosbításért, a vádlott, valamint védője pedig felmentésért fellebbezett.

A jogorvoslati kérelmekre tekintettel a határozatot a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa a 2010. december 8. napján kelt, 6.Kbf.67/2010/8. számú ítéletével felülvizsgálta, és azt megváltoztatva a terhelt terhére megállapított cselekményeket – az ügyészi indítvánnyal egyezően – kétrendbeli folytatólagosan elkövetett bujtogató vétségének minősítette, egyéb vonatkozásban azonban az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.

A terhelt és védője a jogerős másodfokú határozat ellen felülvizsgálati indítványt nyújtott be. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 2011. szeptember 6. napján kelt, Bfv.I.307/2011/11. számú végzésével hatályában fenntartotta.²

2.1 A védekezés fő irányai

A védelem mind az elsőfokú, mind a másodfokú eljárásban többlépcsős érvrendszer mentén próbálta alátámasztani, hogy a vádiratban megfogalmazottak nem alkalmasak büncselekmény megállapítására.

A vádlott és védője első lépésben kifejtette, hogy a függetlenített szakszervezeti tisztségviselőnek megválasztott, így rendelkezési állományba tartozó vádlott büntetőjogi értelemben nem minősül katonának, ezért nem lehet a terhére rótt büncselekmény alanya.³ Ezt követően hivatkoztak arra is, hogy a vádlott lényegében nem tett mást, mint gyakorolta a mindenkivel megillető alkotmányos alapjogot, a szabad véleménynyilvánítás jogát, ám ennek során nem lépte túl annak büntetőjogi korlátait, különös tekintettel arra, hogy az általa megfogalmazott állítások a valóságnak megfelelnek. Kifejtették továbbá, hogy a vádlott szakszervezeti tisztségviselő, így neki – érdekvéonyesítő tevékenysége körében – nemcsak joga, de egyben kötelessége is felhívni a figyelmet minden olyan anomáliára, amelyet a rendőrség működése kapcsán tapasztal.

A védő e körben hangot adott azon meggyőződésének is, hogy a vádlott – a vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmében – a szolgálati rendet és fegyelmet sértő nyilatkozatot is

tehetett, amennyiben ugyanis elfogadható lenne, hogy a szakszervezeti tisztségviselő nem bírálhatja a rendőri vezetést, akkor szakszervezeti léte, illetőleg funkciója kiüresedne. Emellett kiemelte, hogy a vád tárgyát képező cikkek célja nem elégedetlenség szítása volt, hanem jobbító szándék által vezérelve a visszasságokra kívánta felhívni a figyelmet. Végezetül a védelem érvelt azzal is, hogy a rendőrség vezetői – álláspontja szerint – közszereplőnek minősülnek, ezért tűrni kötelesek a velük szemben megfogalmazott bírálatot, különösen akkor, ha ezek a rendőrségi munkavállalók érdekképviselését ellátó társadalmi szervezet képviselőitől származnak.

2.2 Az elsőfokú bíróság jogi okfejtése

Az első fokon eljáró katonai tanács ítéletében először is – a jogi érvelést megelőzve – tényként állapította meg, hogy a terhelt a vád tárgyává tett cselekmények elkövetésekor hivatásos rendőrként szolgált, így a vád tárgyát képező katonai büncselekményeknek is elkövetője lehetett. A bíróság ezt követően abban a kérdésben foglalt állást, hogy a nyilatkozatok beilleszthetők-e az Egytv., az Mt., valamint a Hszt. vonatkozó rendelkezései által biztosított szakszervezeti érdekvéonyesítő tevékenység körébe. A bíróság ennek kapcsán értelmezte a szakszervezet fogalmát, célját és jogosítványait, kitérve azokra a sajátosságokra is, amelyek a fegyveres testületeknél működő érdekvéonyiseleti szervek, szövetségek működésének korlátait jelentik.

A katonai tanács mindezeket követően ismertette az Alkotmánybíróság azon határozatainak főbb megállapításait, amelyek tárgyát a véleménynyilvánítás szabadsága, annak korlátozhatósága, továbbá a Hszt. vonatkozó rendelkezéseivel való összeegyeztethetősége képezte. E körben kiemelte azt az – EJB ítélezési gyakorlatában is érvényesülő – alapvetést is, mely szerint a fegyveres testületek csak akkor tölthetik be rendeltetésüket, ha megfelelő jogi szabályozás áll rendelkezésre annak megakadályozására, hogy az állomány tagjai aláássák vagy bomlasszák a szolgálati rendet, a fegyelmet és a függelmi viszonyokat.⁴

A bíróság – a fenti alapvetések figyelembevételével – végül úgy foglalt állást, hogy a vádlott nyilatkozatai kívül estek a vonatkozó jogi normák által biztosított munkavállalói érdekvé-

1 A Btk. 356. (1) bek. a) pontjába ütköző, de a (2) bek. szerint minősülő és büntetendő szolgálati tekintély megsértésének büntetett az (a katoná) követi el, aki – több katoná előtt vagy egyébként nyilvánosan – az előljáró tekintélyét megsérti, míg a Btk. 357. § (1) bek.-be ütköző és aszerint büntetendő bujtogató vétségét az, aki katonák között az előljáró, a parancs vagy általában a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt elégedetlenséget szít.

2 A felülvizsgálat eredményeként meghozott döntés ismertetésétől eltekintünk, egyrészt mert jelen publikáció szorosan vett tárgya a másodfokú döntés, másrészt annak kommentárja elérhető: BH 2011/II. 2305.

3 Btk. 122. § (1) bek.

4 *Engel and Others v. The Netherlands*, judgement of 8 June 1976, Series A no. 22. Magyarul megjelent részlete: KOVÁCS Péter: „Fegyveres erők és emberi jogok” in BOKORNÉ SZEGŐ Hanna (szerk.): *Acta Humana* 28–29. (Budapest: Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány 1997) 23–24.

nyesítő tevékenység körén és egyben túl is lépték a véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi korlátait.

A Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa a vádlott azon kijelentései kapcsán, amelyekkel előljáróját, az Országos Rendőr-főkapitányság akkori vezetőjét illette, rámutatott, hogy a joggyakorlat szerint a konkrét előljáró személyét támadó, sértő magatartás elsősorban a szolgálati tekintély megsértését valósítja meg, ha azonban az előljáró személyén keresztül a cselekmény alkalmas az előljárói tekintély, illetve maga az előljárói intézmény elleni negatív, kedvezőtlen hangulat, hozzáállás kiváltására, akkor bujtogatás megállapításának van helye. Az elsőfokú bíróság végezetül utalt arra is, hogy a bujtogatás való tények közlése révén is elkövethető, mert azok tendenciózus, helytelen beállítása – részigazságok kidomborítása – alkalmas lehet elégedetlenség kiváltására.

Mindezek okán a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa a vádlottat egyrendbeli folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétségének elkövetésében mondta ki bűnösnek, tekintettel arra, hogy nem látta akadályát az egyes részecselekmények folytatólagos törvényi egységbe foglalásának.

3. A döntés jogi érvelése

A Ruzsás Róbert hadbíró dandártábornok (elnök), Török Zsolt hadbíró ezredes (előadó bíró) és Mészáros László hadbíró ezredes részvétele mellett eljáró katonai tanács az elsőfokú ítéletet felülbírálatra alkalmasnak találta, a vádlott felmentésére irányuló fellebbezést viszont nem tartotta alaposnak. Jogi okfejtése az alábbiak szerint foglalható össze:

(I) A bíróság arra a jogorvoslati nyilatkozatban megismételt védelmi felvetésre, amely szerint a vádlott az elkövetés idején nem minősült – büntető anyagi jogi értelemben véve – katonának, a következőképpen válaszolt:

A szolgálati törvény különbséget tesz a fegyveres szerv állományába tartozó, ám szolgálati beosztást be nem töltő, illetőleg az olyan személyek között, akik szolgálati viszonya szünetel, vagyis akiket országgyűlési képviselőnek, európai parlamenti képviselőnek vagy (fő)polgármesternek választottak. A Hszt. 51. § (2) bekezdése értelmében az utóbbiakat – a szünetelés időtartama alatt – nem terhelik a szolgálati viszonyból származó kötelezettségek, igaz, az azzal kapcsolatos jogait sem gyakorolhatják. Ezzel szemben a Hszt. elkövetéskor hatályos 44. § (1) bekezdés h) pontja és (3) bekezdése értelmében a függetlenített szakszervezeti tisztségbe választott személy mandátumának lejártáig a fegyveres szerv rendelkezési állományába tartozik, jogai és kötelezettségei pedig – a tisztsége ellátására vonatkozó kivétellel – teljes mértékben megegyeznek a szolgálati beosztást betöltőkével.

Mindezek alapján a Fővárosi Ítéletábrla Katonai Tanácsa úgy foglalt állást, hogy nem tévedett az elsőfokú katonai tanács, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a vádlott – bár tisztsége miatt rendelkezési állományban tartozott – lehetett katonai bűncselekmény alanya. Mindennek pedig különös nyomatékot ad, hogy a Legfelsőbb Bíróság ugyanígy foglalt állást a BH 2000/49. számon közzétett eseti döntésében, amikor megállá-

pította, hogy a rendőr büntető anyagi jogi értelemben katoná, akire a függelmi viszonyok akkor is kötelezők, ha szakszervezeti tisztségviselőként jár el.

(II) A bíróság álláspontja szerint nem volt alapos a védő azon érvelése sem, mely szerint 1. a vádlott szakszervezeti jogosítványait gyakorolta, továbbá 2. a véleménynyilvánítás szabadságának jogával élt, amikor a terhére rótt cselekményeket elkövette.

Ad 1. A Fővárosi Ítéletábrla Katonai Tanácsa – idézve a 8/2004. (III. 25.) AB határozat III/5. pontjában foglaltakat – először is kifejtette, hogy a katonai életviszonyok között a bírálat, a nyilatkozat és a véleménynyilvánítás korlátozása a fegyveres testületek feladatellátása zavartalanságának biztosítása érdekében szükséges, ráadásul ez – a szolgálati viszony sajátosságaira tekintettel – aránytalannak sem minősíthető. Ebből adódóan a Hszt. azon rendelkezései, amelyek korlátok közé szorítják a szabadságjog gyakorlását, illetőleg a szakszervezetek fegyveres szervben belüli működését, nem tekinthetők alkotmányellenesnek.

A bíróság e körben utalt arra, hogy a fegyveres szervek keretén belül működő szakszervezetek jogosítványait a Hszt. 29. § (2) bekezdésében foglaltak határozták meg, mely szerint a szakszervezet jogosult volt arra, hogy (a) a fegyveres szervben belül működjön és tagjait tevékenységébe bevonja, (b) a hivatásos állomány tagjait az anyagi, szociális és kulturális, valamint az élet- és szolgálati körülményeiket érintő jogairól és kötelezettségeikről tájékoztassa, (c) tagjait a szolgálati viszonyt érintő körben a szervezeti egységgel szemben, az állami szervek előtt, meghatalmazás alapján pedig az élet- és szolgálati körülményeiket érintő kérdésekben bíróság, más hatóság és egyéb szervek előtt képviselje. Ezekén túlmenően a Hszt. elkövetéskor hatályos 31. § (1) bekezdése értelmében a szervezeti egységénél képvisellel rendelkező szakszervezet jogosult volt a hivatásos állomány tagjait és a szervezetét közvetlenül érintő jogellenes intézkedés, mulasztás ellen kifogást benyújtani az állományilletékes parancsnokhoz.

Az idézett törvényhelyek alapján a bíróság megállapította, hogy a vádlott nem az említett jogosítványokat gyakorolta, amikor az általa képviselt társadalmi szervezet honlapján a vádiratban megjelölt dokumentumokat a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tette, ugyanis ezek nem a szolgálati törvényben meghatározott célokat szolgálták, vagyis nem érdekvédő funkciót töltöttek be. Ellenben a nyilatkozatok objektíve alkalmasak voltak arra, hogy a hivatásos állomány körében az előljárók ellen elégedetlenséget szítsanak.

Ad 2. Az eljáró katonai tanács – az EJB és az Alkotmánybíróság álláspontjával egyezően – leszögezte, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága megilleti a fegyveres testületek állományába tartozó személyeket is, mely körbe beletartoznak a kritikai, de a jobbitó szándékú és a meglévő problémák feltárásával foglalkozó, azok kiküszöbölésére irányuló nyilatkozatok is. A vádlott által közzétett dokumentumok a bíróság álláspontja szerint azonban nem tekinthetők ilyeneknek, mert egyoldalú, valóságtartalmukat is nehezen ellenőrizhető bírálatokat fogalmaznak meg, így azok az említett körbe nem illeszthetők be. A Fővárosi Ítéletábrla Katonai Tanácsa ennek kapcsán mutatott

rá arra, hogy a Hszt. 18. § (5) bekezdése a hivatásos állomány tagja számára tilalmat állít fel a szolgálati rendet és fegyelmet veszélyeztető sajtótermékek előállítására és terjesztése kapcsán, és éppen ezt az előírást szegte meg a vádlott cselekményével.

(III) A bíróság meglátása szerint a vádlott tudatának mindegyféleképpen át kellett fognia, hogy a szakszervezet honlapján megjelenített dokumentumok alkalmasak elégedetlenség szítására, az elöljárókkal szembeni elégedetlenség felkeltésére, előidézésére, illetőleg fokozására. Ennek okán a terhére rótt bűncselekmény megállapításának nem látta akadályát, különös tekintettel arra, hogy a bujtogatás – amint arra a Legfelsőbb Bíróság BH 1998. 115. számon közzétett eseti döntésében is rámutatott – eshetőleges szándékkal is megvalósítható.⁵

(IV) A fentieken túlmenően a bíróság egyetértett az ügyészi indítvánnyal, mely szerint a vádlott cselekményei nem tartoznak teljes egészében a Btk. 12. § (2) bekezdése szerinti folytatolagos egységbe, mivel azokat részben 2007-ben, részben 2009-ben valósította meg, így a folytatolagoság megállapításához szükséges rövid időköz törvényi feltétele nem teljesült.

4. A rendelkezés és a *ratio decidendi*

A Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa a vádlott cselekményét – a fenti okfejtés alapján – kétféleképpen folytatolagosan elkövetett bujtogatás [Btk. 357. § (1) bekezdés] vétségének minősítette. A katonai tanács ítéletében – a korábbi eseti döntések szintézisét adva – több lényeges megállapítást tett a Btk. 357. §-ában meghatározott bujtogatás törvényi tényállásának értelmezése kapcsán, melyek a következők:

1. A bujtogatás valós tények közlése által is elkövethető, mert azok tendenciózus, helytelen beállítása – részgazságok kidomborítása – alkalmas lehet elégedetlenség kiváltására.⁶

2. A konkrét elöljáró személyét támadó, sértő magatartás elsősorban a szolgálati tekintély megsértését valósítja meg. Abban az esetben viszont, ha az elöljáró személyén keresztül a cselekmény alkalmas az elöljárói tekintély, illetve maga az elöljárói intézmény elleni negatív, kedvezőtlen hangulat, hozzáállás kiváltására, akkor bujtogatás megállapításának van helye.⁷

3. A fegyveres szerv személyi állományába tartozó, de függetlenített szakszervezeti tisztségre megválasztott, ezért szolgálati beosztást be nem töltő személy mandátumának lejártáig a fegyveres szerv rendelkezési állományába tartozik, jogai és kötelezettségei pedig – a tisztsége ellátására vonatkozó kivételével – megegyeznek a szolgálati beosztást betöltőkével.⁸

4. Az a szakszervezeti vezető, aki fegyveres szerv hivatásos állományának tagja, elköveti a bujtogatás vétségét, ha véleményének kifejtésével, nyilatkozataival az elöljáró, a szolgálati rend és a fegyver iránt elégedetlenséget szít.

5. A jogi érvelés kritikája

A bíróság minden egyes megállapításával egyet lehet érteni, azonban a jogi okfejtés logikai láncolata kevésbé tűnik teljesnek és következetesnek, holott az ítélet tárgya már önmagában is

kivételes lehetőséget kínált egy szépen felépített, világos, az eset kapcsán felmerülő valamennyi kérdést megválaszoló érrendszer felállítására.

(I) A Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa helyesen járt el, amikor első lépésként abban a kérdésben foglalt állást, hogy a vádlott az elkövetés időpontjában rendelkezett-e a katonai bűncselekmények esetén megkívánt speciális alanyisággal, hiszen nemleges válasz esetén már eleve nem lett volna tényállásszerű a vád tárgyát képező cselekmény. A szolgálati törvény vonatkozó részeinek felhívása, a rendelkezési állománnyal, valamint a szolgálati jogviszony szünetelésével kapcsolatos rendelkezések összevetése, valamint a tárgykörben keletkezett eseti döntés ismertetése olyan szilárd alapokat teremtett a bíróság e kérdésben kialakított álláspontját illetően, hogy annak helyessége kapcsán ésszerű kétely nem merülhet fel.

(II) A bevezetőben megfogalmazott kritika alapvetően az ítélet azon részét illeti, amelyben a bíróság a véleménynyilvánítás szabadságának, illetőleg a szakszervezeti jogok gyakorlásának határait próbálja megvonni a fegyveres testületek vonatkozásában. Meglátásunk szerint érdemesebb lett volna a jogi okfejtés kiindulópontjául a kommunikációs alapjog katonai életviszonyokra vonatkoztatott sajátosságainak elemzését választani, majd csak ezt követően rátérni a szakszervezeti jogok gyakorlására, ugyanis a hivatásos állomány tagjait terhelő speciális kötelezettségek ismerete nélkül az érvelés zárt logikai láncolatáról nem beszélhetünk, ráadásul annak érthetősége is csorbat szenved.

1. Alapvetés, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága, amely szinte minden más alapvető jog érvényesíthetőségének nélkülözhetetlen eszköze, mindenkit megillet, ám ennek ellenére sem tekinthetünk rá abszolút jogként, hiszen különösen súlyos érdeksérelem vagy annak veszélye esetén – a szükségesség, az arányosság, valamint a reális veszély elvének figyelembevételével – törvényes lehetőség van a korlátozására.

A demokratikus jogrendszer a véleménynyilvánítás szabadságával szembeállítható érdekek között tartják számon a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavarosság és a bűncselekmények megelőzésének az érdekét is, amelyek érvényesülését az állam a fegyveres testületek fenntartásával és működésével biztosítja. Ezek viszont csak és kizárólag akkor tudnak eleget tenni törvényes kötelezettségeiknek, ha egységes irányítás szerint működnek, soraikban pedig szigorú szolgálati rend és fegyverem uralkodik. Emellett ki kell emelni azt is, hogy a fegyveres testületek hatékony működése feltételezi az állomány tagjának a személyes felelősségérzetén alapuló engedelmségi készségét, amely alapján – az egyéni érde-

5 A védői érveléssel szemben a hivatásos állomány számára a rendőri vezetők természetesen nem közszereplőnek, hanem elöljárónak minősülnek.

6 SCHULTHEISZ Emil: *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata II.* (Budapest: Radó 1931) 79; BERKES György (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* (Budapest: HVG-Orac 2008) 873.

7 KORDA György: *A katonai és honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények* (Budapest: Zrínyi 1988) 165–166.

8 BH 2000. 49.

keit háttérbe szorítva, a szolgálati rend által biztosított keretek között – végrehajtja a jogszabályokban foglaltakat, valamint az előjárói által előírtakat. Ennek során pedig tiszteletben kell tartania az állam, valamint az állampolgárok közösségének érdekeit, a jogszabályokat, a szolgálati tekintélyt, végezetül pedig eleget kell tennie a szervezeti hierarchián belül elfoglalt pozíciójából adódó kötelemeinek, így – többek között – köteles felelősséggel viseltetni előjárói és alárendeltjei irányába is.

A fegyveres testületek működését jellemző alapvető tényezők, így a fegyelem, a szolgálati rend, valamint a függelem, ezeken keresztül pedig a szerv befolyásmentességének és hatékonyságának biztosítása mindezekből adódóan egy speciális jogviszony létét feltételezik a fegyveres testületek, valamint a kötelezőkhöz tartozó személyek között, melyben mindkét felet sajátos kötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg.

A fentiekre tekintettel rendelkezik úgy a Hszt. 3. § (2) bekezdése, hogy „a hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyból fakadó kötelemeit – a fegyveres szerv rendeltetés szerinti feladatainak megvalósítása érdekében – önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, szigorú függelmi rendben, életének és testi épségének kockáztatásával, egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti”. Ennek figyelembevételével szabályozza a Hszt. III. fejezete az alapvető jogok gyakorlásának feltételeit, részlegesen korlátozva – többek között – a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, a gyülekezési jogot, az egyesülési jogot, valamint a véleménynyilvánítás szabadságának jogát. Utóbbival kapcsolatban a Hszt. elkövetéskor hatályos 18. § (4) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a hivatásos állomány tagja a részére kiadott parancsot, intézkedést – a bűncselekményt megvalósító parancs kivételével – nem bírálhatta, azokról jog- és érdekvérvényesítő tevékenységén kívül véleményt nem mondhatott, a szolgálati rendet és a fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehetett, a sajtónyilvánosság igénybevételével hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthatott. A fentiekben túlmenően a Hszt. 18. § (5) bekezdése a hivatásos állomány tagja számára megtiltotta a szolgálati rendet és fegyelmet veszélyeztető sajtótermékek előállítását és terjesztését is.

Mindezek azonban nem jelentették, illetve jelentik a véleménynyilvánítás szabadságának teljes korlátozását, hiszen – amint arra a Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa is helyesen rámutatott – a kritikai, de jobbitó szándékú és a meglévő problémák feltárásával foglalkozó, azok kiküszöbölésére irányuló nyilatkozatok nem ütköznek tilalomba.⁹

2. A fentiek kifejtése révén a bíróság kellő alapossággal tudta volna bemutatni a hivatásos állomány vonatkozásában érvényesülő, a véleménynyilvánítás szabadságát is korlátozó sajátos rendelkezéseket, és csak ezt követően lett volna indokolt rátérni a szakszervezeti tisztségviselőket megillető jogosultságokra. Ezek közül pedig elegendő lett volna csupán a téma szempontjából relevánsakat felhívni, azokat viszont hiánytalanul:

A rendvédelmi testületeknél működő érdekképviselői szervezetek és szövetségek jogosítványait a Hszt. elkövetéskor hatályos 29. § (2)–(3) bekezdésében, valamint 31. § (1) bekezdésében foglaltak határozták meg, melyek értelmében a szakszervezet – tagtoborzó, felvilágosító és képviselői tevékenységén túl –

jogosult volt (a) a hivatásos állomány tagjait, illetve a szervezetét közvetlenül érintő jogellenes intézkedés vagy mulasztás ellen kifogást benyújtani, (b) a hivatásos állomány tagjainak a szolgálati viszonytal összefüggő anyagi, szociális és kulturális érdekeivel kapcsolatos kérdésben a parancsnoki (vezetői) intézkedéssel (döntéssel) kapcsolatos álláspontját, véleményét az állományilletékes parancsnokkal közölni, ezzel összefüggésben konzultációt kezdeményezni, (c) a szolgálati és munkakörülményekre – ennek keretében az egészséges és biztonságos szolgálatteljesítés betartására – vonatkozó szabályok megtartását ellenőrizni és az ennek során esetlegesen tapasztalt hibákra és mulasztásokra a végrehajtásért felelős szerv vezetőjének a figyelmét felhívni.

Az ismertetett rendelkezések alapján megállapítható, hogy a szakszervezeti tisztségviselőnek megválasztott személy szó-lásszabadsága szélesebb körű, mint a hivatásos állomány más tagjáé, hiszen jogszabálytervezet, konkrét parancs vagy intézkedés kapcsán lehetősége van a munkáltatónak címzett nyilatkozatban kifejteni az azzal kapcsolatos meglátását. Ebből következik az is, hogy a védelem azon érve, hogy a szolgálati rendet és fegyelmet sértő nyilatkozatok megtételének tilalma a munkavállalói érdekvérvényesítés létének, funkciójának kiüresítését jelentené, nem tartható, hiszen a szakszervezeti jogok gyakorlása a fentiek betartása mellett biztosított.

3. Véleményünk szerint csak a vonatkozó szabályrendszer ki-mérítő ismertetését követően lett volna indokolt rátérni a vád-lott kijelentéseinek vizsgálatára és az azzal kapcsolatos meg-állapítások összegzésére, ezáltal téve teljessé a bíróság által használt érveléstechnika eredményét:

A vád tárgyát képező nyilatkozatok kapcsán egyértelműen megállapítható, hogy azok (a) egyoldalú és valóságtartalmukat illetően is nehezen ellenőrizhető általánosító bírálatokat fogal-maztak meg, (b) célja nem a hivatásos állomány tagjai – mun-kaviszonnyal kapcsolatos – érdekeinek előmozdítása és meg-védése volt, (c) címzettje nem a munkáltató, hanem a – vélt, vagy valós problémák orvoslása kapcsán eszköztelen – hiva-tásos állomány volt, így a kijelentések csak indulatok szítására voltak alkalmasak.

Mindezek okán a vádlott által megvalósított cselekmények kapcsán – aggály nélkül – kijelenthető, hogy azok túlmutatnak a vonatkozó jogi normák által meghatározott kereteken.

(III) Miután a Fővárosi Ítélőtábla Katonai Tanácsa – a fenti-ektől ugyan némileg eltérő, de ugyanazon következtetésekre jutó okfejtés eredményeként – megállapította, hogy a vádlott jogellenes tevékenységet fejtett ki, helyesen választotta követ-kező lépésként a törvényi tényállás és a cselekmény összeveté-sét, melynek eredményeként azt a megalapozott állásfoglalást alakította ki, hogy a vádlott a bűntörvény vétségének valameny-nyi tényállási elemét megvalósította.

9 Emellett a törvények lehetőséget biztosítanak arra is, hogy a hivatásos állo-mány tagja szolgálati panaszt nyújtson be az általa sérelmezett intézkedés vagy mulasztás ellen, sőt arra is lehetőség van, hogy vélt vagy valós sérel-mei orvoslása érdekében az alapvető jogok biztosához vagy adott esetben az ügyészséghez forduljon.

A jogi okfejtés logikai láncolatát illető kritika mellett elismert érdemel, hogy érvrendszerének kontextusát mind az elsőfokú, mind a másodfokú bíróság kiterjesztette az Alkotmánybíróság és az EJEB által támasztott követelmények vizsgálatára is, melynek eredményeként láthatjuk, hogy a döntés teljes mértékben összeegyeztethető a vonatkozó alapjogi mércékkel.

6. A döntés jelentősége, tanulságai

Az ítélet tárgyát képező cselekmények alaposabb szemügyre vételét követően megállapíthatjuk, hogy a bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hol vonhatók meg a véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi határai egy olyan esetben, amikor valamely fegyveres szerv állományába tartozó szakszervezeti tisztségviselő nyilatkozatairól van szó.

A kérdés eldöntése nem ígérkezett egyszerűnek, hiszen három érdekkör, a szólás szabadsága, a szakszervezeti jogok, valamint a fegyveres testületek rendeltetésszerű működéséhez fűződő érdek közül kellett kiválasztani azt, amelyik esetünkben elsőbbséget élvezett a többivel szemben. A bíróság végül iránymutatást adott a tekintetben, hogy meddig terjed a fegyveres szerv személyi állományába tartozó, de függetlenített szakszervezeti tisztségre megválasztott, ezért szolgálati beosztást be nem töltő személy véleménynyilvánításának határa.

Az esetet megelőzően azonos törvényi tényállás miatt legutóbb 1997-ben folyt büntetőeljárás, ám az elmúlt években azt tapasztalhatjuk, hogy a függelemsértő bűncselekmények, köz-

tük a bujtogatás, igencsak elszaporodtak. Ennek okán jelentősnek tekinthető a – sajtó érdeklődését is felkeltő – döntés abból a szempontból is, hogy a hivatásos állomány körében ráirányította a figyelmet a szolgálati kötelek megtartására, így segítve elő a generális prevenció elvének érvényesülését.

Végezetül említést érdemel, hogy az ítélet – implicit módon – a joggal való visszaélés tilalmára is felhívja a figyelmet, hiszen konkrét példát szolgáltat az 58/1997. (XI. 5.) AB határozatban foglalt alábbi megállapítás érvényessége kapcsán:

Az egyesülés szabadsága, illetve az érdekvédelmi szervezkedés szabadsága nem biztosít alkotmányosan védett jogot arra, hogy a szervezet tagjai a szervezet működéseként bűncselekményt valósítsanak meg. [...] Ha a büntetőjogi felelősségre vonás feltételei fennállnak a társadalmi szervezet tevékenysége által megvalósított bűncselekményért, az elkövetett bűncselekményre irányadó szabályok szerint felelősségre vonható a társadalmi szervezet tagjai közül mindenki [...], aki a bűncselekmény megvalósításában elkövetőként részt vett.¹⁰

Fejes Erik főhadnagy • főügyészégi katonai ügyész • Központi Nyomozó Főügyészség • fejes.erik@mku.hu

¹⁰ 58/1997. (XI. 5.) AB hat., ABH 1997, 349, 350.